

Het voorval

Van Annie Ernaux verschenen eerder bij
Uitgeverij De Arbeiderspers:

De plek (1985), vert. Edu Borger
De bevroren vrouw (1987), vert. Marianne Kaas
Een vrouw (1989), vert. Geerten Meijsing
Lege kasten (1990), vert. Marijke Jansen
Alleen maar hartstocht (1992), vert. Mirjam de Veth
De schaamte (1998), vert. Rokus Hofstede
Het voorval (2004), vert. Irene Beckers
De blik naar buiten (2007), vert. Marianne Kaas
Meisjeshervindingen (2017), vert. Rokus Hofstede
De jaren (2020), vert. Rokus Hofstede

Annie Ernaux

Het voorval

Novelle

Vertaald door Irene Beckers

Nawoord van Marja Pruis

Uitgeverij De Arbeiderspers

Amsterdam • Antwerpen

De vertaalster ontving voor deze vertaling een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Eerste druk 2004

Derde, gewijzigde druk 2022

Copyright © 2000, Annie Ernaux

Copyright Nederlandse vertaling © 2004 Irene Beckers /
bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam

Oorspronkelijke titel: *L'événement*

Oorspronkelijke uitgave: Éditions Gallimard, Parijs

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslagontwerp: Bram van Baal

Foto omslag: © Filmposter *L'événement* van regisseur Audrey Diwan,
September Film

Portret auteur: Catherine Hélie / Gallimard

Typografie: Mat-Zet bv, Huizen

ISBN 97 890 295 4582 2 / NUR 302

www.arbeiderspers.nl

www.annie-ernaux.org

IK STAPTE UIT BIJ BARBÈS. Net als de vorige keer stonden er mensen te wachten, samengedromd aan de voet van de bovengrondse metrolijn. Op de stoep liepen de mensen met roze tassen van Tati. Ik sloeg de Boulevard de Magenta in, herkende Billy, een zaak waar windjacks buiten hingen. Een vrouw met een paar stevige benen in zwarte kousen met enorme motieven, kwam mij tegemoet gelopen. De rue Ambroise-Paré was tot in de directe omgeving van het ziekenhuis zo goed als verlaten. Ik liep door de lange gewelfde gang van paviljoen Elisa. De eerste keer had ik de muziektent op de binnenplaats, aan de andere kant van de glazen wand, niet opgemerkt. Ik vroeg me af hoe ik straks bij het weggaan naar dit alles zou kijken. Ik duwde de deur open waar is op stond en liep de trap op naar de tweede verdieping. Bij de receptie van de afdeling preventief onderzoek gaf ik de kaart met mijn nummer af. De vrouw zocht in een rek met hangmappen en haalde er een met paperassen gevuld kartonnen dos-

sier uit. Ik stak mijn hand uit, maar ze gaf het niet aan mij. Ze legde het op het bureau en zei dat ik kon plaatsnemen, dat ik geroepen zou worden.

De wachtkamer was door middel van een schot in twee ruimtes verdeeld. Ik koos voor de ruimte het dichtst bij de deur van de dokter, waar ook de meeste mensen zaten. Ik begon de proefwerken na te kijken die ik had meegenomen. Vlak na mij gaf een piepjong meisje met lang blond haar haar nummer af. Ik lette even op of ook zij haar dossier niet meekreeg en of ze eveneens geroepen zou worden. In de wachtkamer zaten al, op ruime afstand van elkaar, een man van een jaar of dertig, modieus gekleed en licht kalend, een zwarte jongen met een walkman op, een man van een jaar of vijftig met een getekend gezicht, die in elkaar gedoken op zijn stoel zat. Na het blonde meisje kwam er nog een vierde man bij; hij ging resoluut zitten en haalde een boek uit zijn aktetas. Vervolgens een stel: zij in legging met een dikke buik, hij in een net pak met stropdas.

Op de tafel lagen geen tijdschriften, alleen informatiefolders over het belang van het nuttigen van zuivelproducten en over 'hoe te leven als je seropositief bent'. De vrouw van het stel praatte tegen haar partner, stond op, sloeg haar armen om hem heen, streekte hem. Hij bleef zwijgend en roerloos zitten, zijn handen steunend op een paraplu. Het blonde meisje zat met haar ogen neergeslagen, bijna dicht, haar leren jack dubbelgevouwen op schoot, als versteend. Aan haar voeten stonden een grote reistas en een kleine rugzak. Ik vroeg

me af of ze meer reden had om bang te zijn dan de anderen. Misschien kwam ze voor een uitslag alvorens een weekend weg te gaan of een bezoek te brengen aan haar ouders op het platteland. De dokter kwam de spreekkamer uit, een slanke, levendige jonge vrouw in een roze rok met zwarte kousen. Ze noemde een nummer. Niemand verroerde zich. Het was iemand uit de andere ruimte, een jongen die snel langsliep, het enige wat ik zag was een bril en een paardenstaart.

De zwarte jongen werd geroepen, en vervolgens mensen uit de andere ruimte. Niemand sprak of bewoog, met uitzondering van de vrouw van het stel. Alleen als de dokter in de deuropening verscheen of als er iemand de kamer uit kwam, keek iedereen op en staarde die persoon na.

Diverse keren ging de telefoon, voor het maken van een afspraak of voor inlichtingen over de openingstijden. Eén keer ging de receptioniste een microbioloog halen om een beller te woord te staan. ‘Nee,’ zei hij eenmaal, en nogmaals, ‘die hoeveelheid is normaal, volstrekt normaal.’ Het weergalmde in de stilte. De persoon aan de andere kant van de lijn was vast en zeker seropositief.

Ik had al mijn proefwerken nagekeken. Voor mijn geestesoog speelde zich onophoudelijk hetzelfde onscherpe tafereel af van een zaterdag en een zondag in juli, de bewegingen van de liefde, de zaaduitstorting. Dat al maanden vergeten tafereel was de reden dat ik hier zat. De omstrengeling en het gebarenspeel van de naakte lichamen kwamen mij voor als een dodendans.

Ik had het gevoel dat die man, in een nieuwe afspraak waarmee ik vermoed had ingestemd, slechts uit Italië was gekomen om mij aids te bezorgen. Toch lukte het me niet een verband te leggen tussen dat, de gebaren, de warmte van de huid, van het sperma, en mijn aanwezigheid hier. Ik dacht dat er nooit enig verband zou bestaan tussen seks en iets anders.

De dokter riep mijn nummer af. Nog voordat ik de spreekkamer was binnengestapt, wierp ze mij een brede glimlach toe. Dat vatte ik op als een goed teken. Terwijl ze de deur dichtdeed, zei ze meteen: 'Het is negatief.' Ik barstte in lachen uit. Wat ze verder tijdens het onderhoud nog zei, interesseerde me niet. Ze zag er vrolijk en medeplichtig uit.

Ik rende de trap af, legde hetzelfde traject in omgekeerde richting af zonder op of om te kijken. Ik dacht bij mezelf dat ik wederom goed was weggekomen. Ik had wel willen weten of dat ook gold voor het blonde meisje. Bij het metrostation Barbès stond een op elkaar gepakte mensenmenigte oog in oog op de perrons, met hier en daar de roze vlekken van de Tati-tassen.

Ik realiseerde me dat ik dat moment in Lariboisière op dezelfde manier had beleefd als toen ik in 1963 wachtte op het vonnis van dokter N., met dezelfde vrees en hetzelfde ongelooft. Mijn leven speelt zich dus af tussen periodieke onthouding en het condoom van een franc uit de automaten. Dat is een goede manier om het af te meten, betrouwbaarder dan andere zelfs.

IN OKTOBER 1963, IN ROUEN, wachtte ik meer dan een week tot ik ongesteld zou worden. Het was een zoele, zonnige maand. Ik voelde me log en klam in mijn te vroeg weer uit de kast gehaalde jas, vooral in de warenhuizen waar ik in afwachting van het begin van de colleges rondsletterde, kousen ging kopen. Als ik mijn kamer in een van de studentenflats voor meisjes aan de rue d'Herbouville weer binnenkwam, hoopte ik altijd een vlek in mijn slipje aan te treffen. In mijn agenda begon ik iedere avond in hoofdletters en onderstreept het woord NIETS te noteren. 's Nachts schrok ik wakker en wist meteen dat er 'niets' was. Het jaar daarvoor, rond dezelfde tijd, was ik begonnen aan het schrijven van een roman; dat leek me heel ver weg, iets wat naar alle waarschijnlijkheid nooit een vervolg zou krijgen.

Op een middag ging ik naar de bioscoop, waar ik een Italiaanse zwart-witfilm zag, *Il posto*. Een traag en treurig verhaal

over het leven van een jongen tijdens zijn eerste dienstbetrekking, een kantoorbaan. De zaal was bijna leeg. Kijkend naar de frêle, in regenjas gehulde gestalte van de kleine kantoorbediende, naar zijn vernederingen, en ten overstaan van de hopeloze droefheid van de film, wist ik dat mijn menstruatie definitief zou uitblijven.

Op een avond liet ik mij door meisjes uit de flat, die een kaartje over hadden, meeslepen naar het theater. Ze speelden *Huis clos* en ik had nog nooit een eigentijds stuk gezien. De zaal zat bomvol. In de verte zag ik het felverlichte toneel, terwijl onophoudelijk de gedachte door mijn hoofd speelde dat ik niet ongesteld was. Van de personages herinner ik me alleen nog Estelle, een blondine in een blauwe jurk, en de als huisknecht geklede Jongen, met rode ogen zonder oogleden. In mijn agenda schreef ik: ‘Fantastisch. Had ik alleen maar niet die WERKELIJKHEID in mijn schoot.’

Eind oktober had ik de hoop opgegeven dat ik alsnog ongesteld zou worden. Ik maakte een afspraak met een gynaecoloog, dokter N., voor 8 november.

Het weekend van Allerheiligen ging ik zoals gewoonlijk naar mijn ouders. Ik was bang dat mijn moeder zou merken dat ik over tijd was en vragen zou gaan stellen. Ik wist zeker dat ze bij het sorteren van de vuile was die ik mee naar huis bracht, iedere maand mijn slipjes inspecteerde.

's Maandags bij het opstaan was ik misselijk en had ik een vreemde smaak in mijn mond. Bij de apotheek gaven ze me Hepatoum, een stroperig, groen drankje waar ik nog misselijker van werd.

O., een meisje uit mijn flat, stelde voor dat ik in haar plaats Franse les zou gaan geven op het instituut Saint-Dominique. Dat was een goede gelegenheid om naast mijn studiebeurs wat geld bij te verdienen. Moeder-overste ontving me met de *Lagarde et Michard* van de xvde eeuw in haar hand. Ik zei haar dat ik nog nooit les had gegeven en dat ik het doodeng vond. Dat was normaal, zo had zijzelf twee jaar lang slechts met gebogen hoofd, haar ogen gericht op de grond, haar filosofieklas binnen kunnen stappen. Zittend op een stoel tegenover mij beeldde ze die herinnering uit. Ik zag alleen nog haar gesluisde schedel. Bij het verlaten van de school met de *Lagarde et Michard** die ze me geleend had, zag ik mezelf in gedachten voor de tweede klas staan terwijl de blikken van de meisjes op mij gericht waren, en ik moest bijna overgeven. De volgende dag heb ik moeder-overste gebeld om te zeggen dat ik het niet deed. Ze antwoordde bits dat ze in dat geval haar boek terug wilde.

Op vrijdag 8 november, toen ik op weg was naar de place de l'Hôtel-de-Ville om daar de bus te nemen naar dokter N. in

* Chronologisch overzicht van de Franse literatuurgeschiedenis.

de rue La Fayette, kwam ik Jacques S. tegen, een letterenstudent, zoon van een fabrieksdirecteur uit de streek. Hij wilde weten wat ik op de linkeroever ging doen. Ik antwoordde dat ik last had van mijn maag en dat ik een afspraak had met een stomatoloog. Hij verbeterde mij met grote stelligheid: een stomatoloog houdt zich niet bezig met de maag maar behandelt aandoeningen in de mond. Uit angst dat hij door mijn blunder iets zou gaan vermoeden en mij tot aan de deur van de dokter zou willen vergezellen, liet ik hem abrupt staan toen de bus kwam.

Precies op het moment dat ik van de onderzoektafel af kwam en mijn wijde groene trui weer over mijn dijen zakte, zei de gynaecoloog dat ik met zekerheid zwanger was. Wat ik voor een maagkwaal had gehouden was zwangerschapsmisselijkheid. Niettemin schreef hij me injecties voor om de menstruatie weer op te wekken, maar hij zag er niet uit of hij dacht dat ze veel effect zouden hebben. Op de drempel glimlachte hij joviaal, 'Liefdesbaby's zijn altijd de mooiste.' Dat was een vreselijke zin.

Ik keerde te voet terug naar het studentencomplex. In de agenda staat: 'Ik ben zwanger. Wat verschrikkelijk.'

Begin oktober was ik diverse keren naar bed geweest met P., een student politieke wetenschappen die ik in de vakantie had ontmoet en nog eens was gaan opzoeken in Bordeaux. Ik wist dat ik me volgens de kalender van de geboorteregeling in een risicovolle periode bevond, maar ik kon me gewoon niet voorstellen dat het in mijn buik ooit 'raak zou kunnen zijn'.

Waar het ging om vrijen en klaarkomen had ik niet het gevoel dat mijn lichaam wezenlijk verschilde van dat van een man.

Alle beelden van mijn verblijf in Bordeaux – de kamer aan de cours Pasteur waar je altijd en eeuwig het geluid van auto's hoorde, het smalle bed, het terras van de Montaigne, de bioscoop waar we een film over de klassieke oudheid zagen, *De Sabijnse maagdenroof* – hadden nog maar één betekenis: ik was daar en wist niet dat ik bezig was zwanger te worden.

De verpleegster van het CROUS* gaf me 's avonds zonder commentaar een injectie en de volgende ochtend nog een. Het was het weekend van 11 november. Ik ging weer naar mijn ouders. Op een gegeven moment verloor ik opeens heel even wat vuilroze bloed. Ik legde het slipje en de katoenen broek met de vlek erin demonstratief boven op de stapel vuile was. (Agenda: 'Een bloeding zonder vervolg. Genoeg om mijn moeder om de tuin te leiden.') Terug in Rouen belde ik dokter N., die mijn toestand bevestigde en aankondigde dat hij mijn zwangerschapsattest zou opsturen. Ik ontving het de volgende dag. Bevalling van: *Mejuffrouw Annie Duchesne*. Verwachte datum: 8 juli 1964. Ik zag de zomer, de zon. Ik verscheurde het attest.

Ik schreef P. dat ik in verwachting was en dat ik het niet wil-

* Studentenvoorzieningen.

de houden. We waren onzeker over het verdere verloop van onze relatie uit elkaar gegaan en het stemde me tevreden dat ik zijn zorgeloze staat verstoorde, ook al maakte ik me geen enkele illusie over het intense gevoel van opluchting dat mijn besluit om abortus te plegen hem zou bezorgen.

Een week later werd Kennedy in Dallas vermoord. Maar dat was al niet langer iets waarvoor ik belangstelling kon opbrengen.

De maanden die volgden zijn gehuld in een wazig licht. Ik zie mezelf voortdurend over straat lopen. Telkens als ik later aan die periode terugdacht, kwamen er literaire uitdrukkingen in mijn hoofd op zoals ‘door de buitenkant heen kijken’, ‘aan gene zijde van goed en kwaad’, of ‘reis naar het einde van de nacht’. Die leken mij altijd te verwoorden wat ik destijds heb beleefd en ervaren, iets onzegbaars en van een zekere schoonheid.

Al jaren draai ik angstvallig om dit voorval uit mijn leven heen. In een roman lezen over een abortus brengt in mij een ontsteltenis zonder beelden of gedachten teweeg, alsof de woorden op hetzelfde moment iets gewelddadigs krijgen. Hoor ik toevallig ‘La javanaise’, ‘J’ai la mémoire qui flanche’ of welk ander lied dan ook dat mij gedurende die periode vergezeld heeft, dan raak ik op dezelfde manier totaal van slag.

Een week geleden ben ik aan dit relaas begonnen, zonder enig idee of ik ermee verder zou gaan of niet. Ik wilde alleen weten hoe groot mijn verlangen was om erover te schrijven. Een verlangen dat ik wel continu voelde als ik zat te schrijven aan het boek waaraan ik al twee jaar werk. Ik verzette me, maar kon het niet helpen dat ik er toch aan moest denken. Mij eraan overgeven leek me doodeng. Ik realiseerde me echter ook dat ik zou kunnen doodgaan zonder iets met dat voorval te hebben gedaan. Als er iets verkeerd was, was dat het wel. Op een nacht droomde ik dat ik een boek in mijn handen hield dat ik over mijn abortus had geschreven, alleen was het in de boekhandel nergens te vinden en werd het in geen enkele catalogus vermeld. Onder op de kaft stond in vette letters het woord UITVERKOCHT. Ik wist niet of die droom betekende dat ik dat boek moest schrijven of juist dat het zinloos was.

Met dit relaas heeft er zich tijd in gang gezet waar ik door word meegesleurd, of ik wil of niet. Ik weet nu dat ik vastbesloten ben om tot het eind te gaan, wat er ook gebeurt, net zoals ik dat was op mijn drieëntwintigste, toen ik het zwangerschapsattest verscheurde.

Ik wil weer in die periode van mijn leven duiken, weten wat die me heeft opgeleverd. Die verkenningstocht zal de vorm aannemen van een verhaal, omdat alleen zo een gebeurtenis kan worden weergegeven die slechts heeft bestaan uit tijd binnen en tijd buiten mij. Een agenda en een dagboek uit die

maanden zullen mij de noodzakelijke aanknopingspunten en bewijzen verschaffen om de feiten te kunnen vastleggen. Bovenal zal ik proberen in ieder beeld te kruipen tot ik het fysieke gevoel heb dat ik er ‘contact mee maak’ en er een paar woorden komen bovendrijven waarvan ik kan zeggen: ‘Zo was het.’ En verder zal ik proberen opnieuw iedere in mijn geheugen geprente zin te horen waarvan de betekenis destijds zo onverdraaglijk of juist zo troostend moet zijn geweest dat ik bij de herinnering eraan een golf van walging of van tederheid voel opkomen.

Dat de vorm waarin ik die abortus heb meegemaakt, namelijk clandestien, inmiddels tot het verleden behoort, lijkt me geen geldige reden om er nooit meer over te praten – ook al is de paradox van een rechtvaardige wet bijna altijd dat ze de vroegere slachtoffers, onder het mom van ‘dat is nu allemaal voorbij’, verplicht om te zwijgen, met als gevolg dat het gebeurde net zo onbespreekbaar blijft als daarvoor.

Juist omdat er geen enkel verbod meer rust op abortus, kan ik het collectieve gevoel en de noodzakelijkerwijs vereenvoudigde, door de strijd van de jaren zeventig opgelegde formuleringen – ‘als een vrouw verkracht is’ enzovoort – terzijde schuiven en in alle eerlijkheid de confrontatie aangaan met dat *onvergetelijke* voorval.